

DERLEME**II. KITALARARASI BULUŞMA İÇİN
EKOLOJİK KIYAMET TEZLERİ***

"Burada yaşayanlar dürüst ve çalışkan insanlardır, başka topraklarda gözleri yoktur. Barışseverdirler, onlar, topraklarının üstünde ve altında yaşayan canlıları yaşamlarıyla bir sayarlar ve korurlar. Onlar için topraklarının altındaki ve üstündekiler hava kadar önemlidir."

Yörelere siyanür kullanarak altın çıkartmak isteyen Eurogold şirketine karşı yürütülen mücadelenin anısına Bergama Çamköy meydanına dikilen "17 Köy Kitabesi"nden.

GÜNDEMDEKİ SORU(N)

1865'te dünyanın ilk gönüllü çevre grubu, "Açık alanların ve yürüyüş yollarının korunması topluluğu" adıyla, İngiltere'de kuruldu... 1952'de İngiltere'de hava kirliliği nedeniyle 4 bin kişi öldü... 1967'de 120 bin ton ham petrol yüklü "Torrey Canyon" tankeri, kıyıya bindirdi. Oluşan kıyı kirliliğinin olumsuz etkileri, 1974 yılına kadar sürdü... 1972'de ilk Yeşil Parti, Yeni Zelanda'da kuruldu... 1972'de düzenlenen Stockholm Konferansı ile çevre konusu, ilk kez dünya gündemine girdi... 1974'te "Metula" adlı tanker Magellan Boğazı'nda karaya oturarak, 80 bin ton ham petrolün denize dökülmesine neden oldu... 1976'da "Argo Merchant" adlı gemi New England'da karaya oturdu, denize 40 bin ton ağır fuel-oil dökülmesine yol açtı... 1976'da İtalya'nın Seveso bölgesinde triklorofenol üreten fabrikada meydana gelen kaza sonucu, yörede yaşayanların tümü başka yörelere göç etmek zorunda kaldı... 1976'da "Akdeniz'in Kirlenmesine Karşı Korunması Sözleşmesi" Barcelona'da imzalandı... 1978'de Fransa kıyılarında karaya oturan tanker, denize 229 bin ton ham petrolün boşalmasına neden oldu... 1984'te Hindistan'da tarım ilacı üreten fabrikada meydana gelen MIC (metil-izo-siyanat) sızıntısı, 2 bin kişinin ölümüne, 200 bin kişinin de kör olmasına veya başka hastalıklara yakalanmasına yol açtı... 1986'da Çernobil nükleer faciası ile dünyanın pek çok ülkesi radyoaktif kirlenmeye maruz kaldı... 1989'da Basel Anlaşması ile tehlikeli atıkların uluslararası taşınımıyla ilgili düzenlemeler getirildi. Ancak dünyanın en büyük tehlikeli atık üreticisi ülkeler bu anlaşmayı imzalamadı... 1992'de Brezilya'nın Rio de

* İzmir Tabip Odası Halk Sağlığı Komisyonu'nun düzenlediği 5. Güz Okulu'nda sunulmuştur.

* Bu çalışma 25 Temmuz-3 Ağustos 1997'de İspanya'da toplanan 'Neo-liberalizme Karşı İnsanlık İçin İkinci Kıtalararası Buluşma'da TÜRKİYE ORTADOĞU FORUMU VAKFI ve ÖZGÜR ÜNİVERSİTE adına sunulmuş ve yazarların "YDD Kışkacında Çevre ve Kent" isimli kitapta (Ütopya Yayınları, 1999) aynı isimle yayınlanan makalelerinden derlenmiştir.

** Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Univ. Çevre Mühendisi

*** Araştırmacı Yazar

**** Doç. Dr., BUCNELL Univ. ABD

Göksel N. DEMİRER**,
Temel DEMİRER***, Metin DURAN****

Janeiro kentinde düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, çevre konusundaki küresel sorunlar gündeme geldi.

Kirlilik ve tüketim gibi kategoriler, tarihsel bağlamlarına oturdularında, salt doğaya ilişkin olarak ele alınması mümkün olmayan kategoriler olurlar. Bunların belirli üretim tarzlarının, toplum tiplerinin ya da tarihsel dönemlerin ürünü olduğunu görürüz. Örneğin Kuzey'deki 'doğunluk kirliliği' ve Güney'deki 'yoksulluk kirliliği' gibi ayrımlar salt insan/doğa ilişkileri ekseninde ele alınamaz. Bu ilişkiler arka planında uluslararası ezen/ezilen çerçevesi vardır. Bu çerçeve, insan(lar)a Kuzey'inden Güney'ine farklı bir çevre bilinci kazandırır. Tarih ancak toplumsallaşmış tarih olarak anlamlıdır, çünkü tarihi yapan, toplumsal oluşturan güçtür ve doğa bu güçten arındırılmaz. Bu gücün etki alanı dışına çıkarılamaz.

O halde kapitalizmin doğrusal üretimi olarak "Çevre Sorunu"nu, konunun sınıfsal kökenini bir tarafa bırakıp, salt 'global' perspektiflerle sunmak ya da ele almak mümkün değildir. İnsan(lık)ın gündemindeki ekolojik kıyamet eşikteyken, K. Marx'ın dediği gibi, "Katı olan her şey buharlaşıp gidiyor, kutsal olan her şey dünyevileşiyor ve sonunda insanlar hayatlarının gerçek koşullarıyla ve diğer insanlarla ilişkileriyle ciddi olarak yüzleşmeye zorlanıyor." Yani "Çevre Sorunu"yla yüzleşen insan(lık), egemenlerin 'global' perspektifli yaygın manipülasyon malzemesine dönüşen spekülasyonlarla karşı karşıya bırakılıp, ABD'li Al Gore bile "çevreci" ilan etmek açmazlarına prim vermemek durumundadır.

"ÇEVRE SORUNU" NUN BOYUTLARI

Harvard Üniversitesi 'Uluslararası Kalkınma Enstitüsü' direktörü Prof. Jeffrey Sachs, "Çevre konusunda önceden kestirilmesi mümkün olmayan gelişmeler dönemine giriyoruz. (...) Çok önemli problemlerle karşı karşıya kalacağız. (...) Çevre sorunlarının cevaplarını bilmiyoruz"

(*Milliyet*, 7 Temmuz 1997, s.18) diyor. Çevre, insan(lık)ın giderek önem kazanan sorunu, acil gündem maddesi! İşte bir kaç "sıradan" örnek: Ozon tabakasının delinmesinin yol açtığı küresel ısınmaya bağlı olarak, deniz seviyesinin yükselmesinden ötürü Hint Okyanusu'nun 1192 küçük mercan adasından oluşan adalar ülkesi Maldivler'in, yakın gelecekte suların altında kalıp yok olması söz konusu.

Dünya sigorta endüstrisi, iklim değişikliğinde sera etkisi yaratan endüstriyel faaliyetlerin büyük payı olduğunu açıkladı. Dünyadaki 25 ülkeden 68 büyük sigorta şirketi, iklim değişikliklerine bağlı olarak artan doğal felaketlerden, 1996'da 21 milyar dolar zarar ettiklerini açıkladılar. Sigorta şirketleri, Pasifik'te 1989'da Hugo, 1992'de Andrew ve 1995'te Opal adı verilen iklim değişikliklerine bağlı olarak büyük yıkımlara yol açan kasırgalara dikkat çektiler.

Veryüzünde nesli tükenmeye yüz tutan canlıların başında gelen Akdeniz foklarının dünyadaki nüfusunun neredeyse yarısı zehirli deniz yosunlarından ötürü yok oluyor. Batı Akdeniz'deki 270 Akdeniz fokununun 210'unun zehirlenerek öldüğü bildiriliyor.

Avrupa'da her yıl 30 bin hayvan kozmetik deneyler sırasında öldürülüyor.

Santa Barbara'daki 'Ulusal Ekolojik Analiz ve Sentez Merkezi' ekolojist ve ekonomistleri, dünyanın insanlara her yıl "bedava" 33 trilyon dolarlık hava, su ve gıda sağladığını hesapladılar. Uzmanlar, tüm biyosferin (dünyanın kara, deniz ve tatlı sularında hayat belirtirlerinin rastlandığı kısımlar) sağladığı değer in yılda 16 ile 54 trilyon dolar arasında değiştiğini belirterek, yıllık ortalama 33 trilyon dolarlık bir değer hesapladılar. Bu değer, yılda 18 trilyon dolar olan dünyanın gayri safi milli hasılası (insanlar tarafından üretilen tüm mal ve hizmetlerin değeri) ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek. 'Nature' dergisindeki (14 Mayıs 1997) makalede, ekolojik yaşam destek sistemlerinin sağlanmaması halinde dünya ekonomisinin durma noktasına geleceği, bir anlamda bunların ekonomi için değerinin sınırsız olduğu belirtildi. Bilimciler makalede, "Eğer ekosistem hizmetleri için, global ekonomiye değer katkıları açısından gerçekten para ödenseydi, global fiyat sistemleri bugün olduğundan çok daha farklı olurdu" dediler.

Greenpeace'in bir araştırması, Akdenizde 800'den fazla nükleer silah bulunduğu; ABD, Fransız ve İngiliz uçak gemileri ile denizaltılarında en az 10 nükleer reaktörün bölgede her gün devriye gezdiği ortaya çıkardı.

TTB'nin yayımladığı bir rapora göre, dünyada 1.5 milyar kişi (yani her dört kişiden biri) verem mikrobunu taşıyor; dünyada her yıl 3 milyon kişi veremden ölüyor. Türkiye'de ise 15 milyon kişi verem mikrobunu taşıyor.

İngiliz tıp dergisi 'Lancet'in 3 Mayıs 1997 tarihli sayısında Christopher J. L. Murray ve Alan D. Lopez'in dünya ölüm istatistikleri konusunda yaptıkları çalışmaya

göre, kalp hastalıklarından, 1990'da 6 milyon 260 bin öldü. Bu rakam içinde, Kuzey'de ve eski sosyalist ülkelerde toplam 2.7 milyon ölümün bulunduğunu bildirildi. Akut solunum yolu hastalıklarından ölümler bir yılda dünyada 4.3 milyon olarak görünürken, bunun 3.9 milyonu Güney ülkelerinde kaydedildi. Kuzey ve eski Doğu Bloku ülkelerinde toplam 2 milyon 400 kanser ölümü olduğu saptanırken, raporda, Güney'de kanser vakalarının 1990 yılında Kuzey'e göre yüzde 50 oranında daha fazla görüldüğü bildirildi.

Fener Rum Patriği I. Bartholomeos, 'Çevre ve Adalet' konulu seminerde, "Günümüzde yaşanan ekolojik sorunların, adalet anlayışının olmamasından" kaynaklandığına dikkat çekiyor.

Ya 26 Nisan 1986'daki Çernobil felaketini unutmak mümkün mü? Ukrayna Çernobil'deki RBMK-1000 tipindeki nükleer santralin 4 no'lu reaktörü "infilak" ettiğinde toplam yakıtın yüzde 70'i radyoaktif serpinti olarak tüm dünyaya savruldu. Ukrayna Parlamentosu Nükleer Güvenlik ve Enerji Sektörü Komisyonu Başkanı Juri Stacherbak'ın, "Avrupa'nın ortasında atom savaşı olmuş gibi" diye tarif ettiği Çernobil nedeniyle sadece Ukrayna'da 36 bin kilometrekarelik bir alan radyoaktif maddelerin etkisi altında kaldı. Patlamadan etkilenen 1.8 milyon Ukraynalı'dan 480 bini çocuktu. Bu durum da WHO'dan radyasyonbilimci Keith Baverstock, "Çernobil'den gelen sıcak parçacıkların neden olduğu cilt, meme ve akciğer kanserinde artış olacak" diyordu; oldu da! Ayrıca Beyaz Rusya Halk Sağlığı Araştırma Merkezi'nden Alexei Okanov, katarat ve hiperaktif tiroit bezleri sorunlarından Çernobil'in sorumlu olduğunu ifade ediyordu.

Örnekleri çoğaltmak yerine, "Çevre Sorunu" nun boyutlarına göz atalım: 11 Temmuz 1997 'Dünya Nüfus Günü'nde, 'Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu' (UNFPA) verilerine göre, 1987 yılında 5 milyar olan dünya nüfusu 1997'de 6 milyara dayandı. Ekolojik felaket, sadece 6 milyar insan(lık)ı değil, tüm canlıları tehdit ediyor. Bu korkuyu BM Genel Sekreteri Kofi Annan bile itiraf ediyor: "Çevre konusunda ortak eylem yoksunluğu gezegenimize geri dönülmez zararlar verecek ve açlık, yoksulluk, hastalık ve sefaletin daha da yayılmasına yol açacaktır. Sonuç olarak, yaşamsal doğal kaynakların paylaşımı konusunda çatışmaya girmek kaçınılmaz olacaktır." Nereye varır bu gidişin sonu? Küresel ısınmaya yol açan gaz emisyonu artıyor. İklimler değişiyor; dünya ısındıkça ısınıyor.

Değişen iklimlerin, ısınan dünyanın sorumlusu kapitalist üretim. BM Genel Meclisi Başkanı Razali İsmail'nin, "Zengin ülkeler, çevreyi değil kendi çıkarlarını düşünüyorlar" demesi boşuna değil. Çünkü 'Güney Asya Bölgesi İşbirliği Örgütü'nün (SAARC) 1991 yılında düzenlenen toplantısında, "Çevrenin korunması bütün dünyayı ilgilendiren bir konudur. Bu bağlamda en büyük sorumluluk çevreyi kirleten Kuzey ülkelerine aittir" denmişti. Güney'de aç bıraktığı insanlara, yağmur ormanlarını kesmekten başka seçenek bırakmayan;

dünyanın çölleşmesine, yağmurların durmasına davetiye çıkaran kapitalist küresel düzenlemedir. New York'taki 'Dünya Çevre Zirvesi'ndeki konuşmasında Zimbabve Devlet Başkanı Robert Mugabe, "Dünya, hem birey hem de ülke bağlamında, zenginlerin zenginleşmesi, yoksulun yoksullaşması eğilimine girmiştir. Dış yardım alabilmiş olsaydık, Afrika vahşi hayvanlarını yemek için öldürmez, yakıt elde etmek için ormanlarını kesmez, teknoloji olmadığı için su kaynaklarını kirlilemezdi" dedi.

Suları kirlüten, zehirleyen ve şişeleterek satan da kapitalizm. Yeryüzündeki suların yüzde 3'ünden azı içme suyu olarak kullanılabilir. 1940-1980 yılları arasında dünyadaki su kullanımı iki kat arttı; 2000'e kadar da iki kat daha artacak. Her beş kişiden biri içme suyu sıkıntısı çekiyor. Bu gidikle gelecekte bir yudum su için insanların birbirini kırmaması kaçınılmaz gibi görünüyor. Ya esen rüzgârlara zehirli gazların karışmasına, havamızın kirlenmesine ve nükleer santrallere ne demeli? Yakında soluk alamayacak, belki soluğu kesilecek insan(lık)ın! Örneğin 'Washington Post'a göre, çevresel bir yıkıma karşı karşıya olan El Salvador'un büyük bir bölümü çölleşti. El Salvador'un içme suyu kaynakları hızla tükenirken aşırı hava kirliliği kitlesel çocuk ölümlerine yol açıyor. Nehirler ve yüzey sularının kurlsız çöp dökme ve endüstriyel atıklar nedeniyle kirlenerek tükendiği ve yeraltı sularının düzeyinin yılda 1 metre düşüp kirlendiği El Salvador'daki ormanların yüzde 98'i de yok edildi.

Olup bitene rağmen, temiz sanayi üretimi mümkün mü? 'Evet', ama sanayinin araç yapan bir araç olduğunu unutmadan ve asla amaçlaştırmadan. Doğa ve insana rağmen, sanayileşmeye 'Hayır' diyerek! Örneğin enerji kaynakları verimli biçimde kullanılmalı. Petrol ve kömür gibi yakıtlar yerine güneş enerjisi kullanılmalı. Ancak uzmanların belirttiğine göre, sadece AB ülkelerinde "temiz yakıt" uygulamasına geçilmesinin maliyeti yılda 5.7 milyar dolar civarındadır. Ve Greenpeace Başkanı Thilo Bode'nin dediği gibi, "Almanya fosil yakıtlar endüstrisine milyarlarca dolar akıtıyor."

SORUMLU KİM?

Kapitalizm ekosistemin dengelerini altüst ederken, çevreyi koruma altına alan anti-kapitalist ekolojik planlama gereksinimi büyüyor. Çünkü anarşik kapitalist üretimin dişlileri arasında insan(lık) kullanarak tükettiği doğal kaynakları, bir yandan da kirlilerek kullanılamaz duruma getiriyor. 1950 yılından bu yana enerji, bakır, çelik, et ve kereste üretimi 2, çimento ve özel otomobil üretimi 4, plastik madde tüketimi 5, alüminyum tüketimi 7, hava trafiği 30, atmosferdeki karbondioksit gazı emisyonu 10 ve nüfus ise 2 kat artmış durumda. OECD'ye göre 1970'de dünya nüfusunun yüzde 72'si tarımda çalışıyordu, 1990'da bu oran yüzde 50'ye düştü.

21. yüzyıl gündeminin aslı soru(n)larından biri, 'çevre kirliliğinin sorumlusu kim?' sorusudur. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sine sahip olan Kuzey, doğal kaynakların yüzde 80'ini kullanıyor. Örneğin dünya nüfusunun yüzde 5'ine sahip olan ABD, dünya hammadde kaynaklarının

yaklaşık yüzde 40'ını, dünya enerjisinin ise yüzde 25'ini tek başına tüketiyor. Ortalama bir Kanadalı, bir Etiyopyalı'nın 436 katı fazla enerji kullanıyor. ABD'de kişi başına enerji tüketimi ise Türkiye'dekinin 8 katından fazla. Dünyadaki petrolün yüzde 35'ini kullanan otomotiv sektörünün ürettiği 400 milyon dolayındaki otomobilin yüzde 78'i Kuzey ülkelerinde bulunuyor. ABD'de fosil yakıt tüketimi nedeniyle atmosfere verilen karbondioksit emisyonunun kişi başına düşen miktarı Zaire'dekinin yaklaşık 170 katı. Ayrıca dünyada sayıları 440 olan nükleer santrallerden 1960'lardan beri (37 yıldır) çıkarılan radyoaktif atıklar 200 bin tona ulaştı.

Verilerde küresel çevre kirliliğinden Kuzey'in sorumlu olduğu görülüyor. Kirli sanayilerini Güney'e kaydırarak Kuzey'in öne sürdüğü "sürdürülebilir kalkınma" söylemi, aybını örtmek çabasındaki bir incir yaprağıdır. Kapitalizm için ne doğa ne de insan, "sürdürülebilir bir kalkınmanın" öznesi değil; daha çok sömürü ve talanın nesnesidir.

'Time'ın Temmuz-1997 sayısında yayımlanan "Globalizm ve Etkileri" adlı yazıda, "Dünya globalizm sürecine girmiş bulunuyor. Hem de dolu dizgin bir şekilde. Globalizmin olumsuzluklarından ise gelişmekte olan ülkeler kadar sanayileşmiş ülkeler de etkileniyor. Son zamanlarda sorulmaya başlanan en önemli ve güncel soru ise 'Globalizmden zarar görenlere kim, nasıl yardım edecek?' sorusu oluyor" Sorunun yanıtı yok! Çünkü, "Çevre Sorunu"nu durmadan nutuk atarak geçiştiren Kuzey'in hiç bir inandırıcılığı olamaz. Neo-liberalizm ve küreselleşme ne ekonomik ne de ekolojik krize bir çözüm getirebildi.

Kapitalist sermaye birikimi doğası gereği hem kendine, hem insana, hem de çevreye düşmandır. Kapitalist sistemin ürettiği işsizlik, yoksulluk ve yıkımlar insan yaşamını, çevre kirlenmesini ve gezegeni tahrip ediyor. "YDD", sadece emekçilerin yaşam koşullarıyla değil, aynı zamanda bir cank türü olarak insan(lık)ın yaşam koşullarıyla da çatışıyor. Özetle çevre düşmanlığı kapitalist üretimin doğasıdır. Örneğin İngiltere'nin, 1950'lerde İskoçya ve Kuzey İrlanda arasındaki sulara 2 ton civarında radyoaktif atık boşaltıldığını, İskoçya Bakanlığı doğruluyor. (**Guardian, 30 Haziran 1997**) Küba'da yayımlanan 'Granma' gazetesinin haberine göre de, 21 Ekim 1996'da Küba'nın Matanzas bölgesi üzerinden geçen, ABD'ye ait SR-2 tipi tek motorlu bir uçak ile gri bir toz bırakıldı. Daha sonra (Aralık-1996) bölgede Thryps Palmi türü ekin yiyen zararlı bir böcek türü görüldü. 1985'den beri Karayipler'de varlığı bilinen zararlı Küba'da ilk kez görüldü. Bu da, ABD'nin Küba'ya karşı bir kez daha biyolojik saldırı gerçekleştirdiğini kanıtıyor.

'Dünya Sağlık Örgütü" (WHO) yetkililerinden Dr. Paul Kleihaus 1997 yılı "Dünya Sağlık Raporu"nun sunuş konuşmasında, "Tüm dünyaya mikrop taşıyoruz. Batı tarzı yaşam tehlikeli bir hızla küreselleşiyor. Ne var ki buna koşut olarak Batılılaşmanın yol açtığı hastalıklar da küreselleşiyor. (...) Başta ABD olmak üzere pek çok Batılı ülke kendi çocuklarının sağlığını korurken, yoksul ülkelerdeki çocukların sağlığını bozmakta hiçbir sakınca görmüyor" diyor.

Siyanür ile altın ya da gümüş çıkarmanın bedeli kanser ve ağız hastalıklarıdır. (Cumhuriyet, 23 Haziran 1997, s.18) Bu konuda ABD'de yayımlanan 'Covert Action Quarterly' dergisi, Latin Amerika'nın en büyük altın madenlerinin bulunduğu Peru'da yatırım yapan ÇUŞ'lerin, her yıl milyonlarca dolar kazanırken kullandıkları siyanür ve diğer zehirli maddeler yüzünden Peru'da doğa dengesinin altüst olduğunu belirtiyor. Konuya ilişkin olarak siyanürle altın çıkartılan Yanacancha bölgesi valisi Gil Paisic, "Yağmurlar başladığında madenlerden gelen su ırmaklara karışıyor. Atlar ve inekler ırmaktan su içtikleri zaman şiddetli karın sancısı çekiyor, bazen de ölüyorlar" diyor. (Cumhuriyet, 2 Haziran 1997, s.10)

ABD'li bir araştırmacıya göre çevre kirliliği, bilinen bütün zararları yanında, insanlarda şiddet ve antisosyal davranışları da körüklüyor. Zehirli kimyasallar ve özellikle de metaller nörolojik kontrol sisteminin zarar görmesine neden oluyorlar. New Hampshire Hanover'deki 'Dartmouth College'den Roger Masters, şiddet hareketlerini sadece sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörlere bağlayanlara karşı çıkıp, "ABD'nin bazı yerlerinde 100 000 kişi içinde 100 şiddet olayına rastlanırken bazı yerlerde bu sayının 3000 kişiye çıkmasını sadece sosyal ve ekonomik nedenlere bağlayamazsınız" diyor. Masters, FBI kayıtlarıyla bölgelere göre kurşun, manganez ve benzer endüstriyel atık oranlarını karşılaştırmış. Nüfus oranı gibi başka bazı faktörleri kontrol altında tutan oldukça detaylı bir istatistiksel çalışma sonucunda, endüstriyel atık miktarları ve suç oranları ciddi bir bağlantının olduğu ortaya çıkmış. Kurşun ve manganez atıklarının çok fazla olduğu bölgelerde suç oranının ülke ortalamasının üç katına çıktığı anlaşılmış. (N. Scientist, 31 Mayıs 1997)

II. DÜNYA ÇEVRE ZİRVESİ

İlki 1992'de Brezilya'nın Başkenti Rio de Janeiro'da yapılan Dünya Çevre Zirvesi'nin ikincisi 23-27 Haziran 1997'de New York'ta toplandı. Rio Dünya Zirvesi'nde, imzacı ülkelerin en üst düzeyde siyasal taahhütlerini yansıtan, "sürdürülebilir kalkınma"yla ilgili iki uluslararası sözleşme ('BM İklim Değişikliği Sözleşmesi' ve 'Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'), iki bildiri ('Çevre Kalkınma Üzerine Rio Bildirisi' ile 'Orman Prensipleri Bildirisi') ve bir eylem planı olan 'Gündem 21' ortaya çıkmıştı. BM verilerine göre, Rio Zirvesi'nden beş yıl sonra çevre kirliliği devam ediyor, sera etkisi sürüyordu, katı atık miktarı artmıştı. Tatlı su kaynakları, ormanlar, toprağın üst tabakası, balık türleri hızla tükenmekteydi. Zenginlerle yoksullar arasındaki uçurum da derinleşiyordu.

Dünya Çevre Zirvesi'ni, çevreciler, hükümetlerin "başarısızlığı" ve 1992 Rio'sundaki kararlara "ihanet" olarak nitelendirdiler. Greenpeace'den Clifton Curtis, Kuzey ülkelerinin sorumluluktan kaçtıklarını ifade edip, "Zirve başarısızlıkla sonuçlandı" dedi. 'Uluslararası Yeryüzü Dostları' çevre örgütü Başkanı Kevin Dunnion da, Kuzey'in, sera etkisine yol açan gaz emisyonunu azaltmaktan uzak olduğunu altını çizip, "Bu Zirve, beş yıl önce Rio'da alınan kararlara utanç verici bir ihanettir" dedi. 'Doğa İçin Para

Fonu' (WWF) adlı bir diğer çevre örgütü de, resmi adı "Rio artı 5" olan konferansa atıfta bulunularak, "Zirve, Rio artı sıfır olmuştur" dedi. Özetle Haziran-1997'de New York'ta toplanan ve sayıları 178'den 60'a düşen dünya liderlerinin, "Geçen sürede ne yapıldı?" sorusuna verebildikleri ortak yanıt "Hiç"ti!

ABD'nin okyanuslar, çevre sorunları ve uluslararası bilimsel gelişmelerden sorumlu Bakan Yardımcısı Eileen Claussen'e göre, Rio Zirvesi'nin ardından "Sahada olanlara bakarak ölecek olursak, çok az olumlu gelişme var." (Washington Post, 22 Haziran 1997) BM Genel Meclis Başkanı Razali İsmail, toplantıya katılan liderleri, "Hem bir canlı türü olarak insanlar hem de gezegen, uçurumun kenarına geldi. Sürdürülemez bir bir tarzda yaşıyoruz ve eşitsizliği arttırmaya devam ediyoruz. Çok yakında geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaşabiliriz," (Reuters, 23 Haziran 1997) diye uyarıyordu.

Razali haklı. Geçen beş yılda dünya nüfusuna yarım milyar daha eklendi. Bu arada her yıl ortalama 14 milyon hektar orman yok edildi. Sağlıklı içme suyundan yoksun olanların oranı 1990'da yüzde 64'ten 1996'da yüzde 67'ye yükseldi. Bugün dünya nüfusunun yüzde 13-20'sinin hiç içme suyu yok. Geçen dönemde yılda ortalama 50 bin bitki ve hayvan türü yok oldu. Dünya balık alanlarının yüzde 60'ı aşırı avlanmaktan dolayı yok olma noktasına geldi. Günde 1 dolardan daha az parayla geçinmeye çalışanların sayısı 1.1 milyar kişiyi geçti. (World Resources-1996/1997; Global Environmental Outlook 97)

Bu arada arabalardan ve fabrika bacalarından çıkan ve sera etkisi yaratan gazların hacmi büyümeye devam etti. Dünyanın toplam sera gazlarının yüzde 23'ünü atmosfere salan ABD'de bu artış yüzde 8; toplam sera gazlarının yüzde 14'ünü üreten Çin'de ise yüzde 27 oldu. Atmosferdeki karbondioksit miktarı 1992'de 5.9 milyar tondan 1996'da 6.2 milyar tona çıktı. Azot miktarı ise 27.7 milyon tondan 28.1 milyon tona yükseldi. Bu dönemde dünyanın ısı ortalama 15.11 dereceden 15.32 dereceye çıktı; iklimlerde ortaya çıkan istikrarsızlıkla bağlantılı doğal afetlerin yol açtığı ekonomik tahribatın faturası ise 30-36 milyar dolardan 60 milyar dolara yükseldi. (Le Monde, 24 Haziran 1997)

'The Economist'e göre, 1990'dan bu yana hemen hemen bütün ülkelerde karbondioksit emisyonunda yüzde 10-72 oranında artış yaşandı. Rekor artış ise yüzde 72 ile Türkiye'de oldu; onun ardından en yüksek karbondioksit emisyonu artışı yaşayan ülke ise yüzde 28 ile Finlandiya. Atmosferdeki sera gazlarının yüzde 75'ini çıkaran Kuzeyliler 1992 Rio Zirvesi'nde GSMH'lerin yüzde 0.7'sini çevre koşullarının iyileştirilmesine ayrılma kararı alınmıştı. Gerçekte ise harcamalar yüzde 0.3'ü bile geçmedi. (Le Monde, 24 Haziran 1997)

'Dünya Çevre Zirvesi'ndeki konuşmasında Clinton, ABD tarafından üretilen ve sera etkisine neden olan karbondioksit gazlarının azaltılması amacıyla, Güney ülkelerine 5 yıl içinde 1 milyar dolar yardım sözü verdi.

Ancak sera etkisi yaratan diğer gazların da azaltılacağını belirtirken kesin hedefler saptamadı; bu konuda suskunluğu tercih etti. New York'un kanıtlaadığı; Rio Zirvesi kararlarının temenninin ötesine geçemediği gibi, bir işe de yaramadığı oldu. Rio'da 108'i devlet ve hükümet başkanı olmak üzere, toplam 172 ülke temsilcisinin imza koyduğu: i-) Sürdürülebilir kalkınma için global eylem planı; ii-) Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu; iii-) Ormanların korunması için yasal bağlayıcılığı bulunmayan ilkeler bildirgesi; iv-) İklim değişimi anlaşması yaşama geçirilememiştir.

"Sera etkisi konusu"nda: atmosfere karışan karbondioksit oranının 2000'e kadar 1990'daki düzeyine düşürülmesi hedeflendi. Ama Kuzey, her zamankinden daha fazla karbondioksit üretiyorlar! "Ormanlar konusu"nda: Rio Zirvesi'ne katılan liderler dünya ormanlarının korunması kararı aldılar. Ancak 1992 Zirvesi'nden bu yana sadece Amazonlar'da Belçika'nın iki katı büyüklüğünde ormanlık alan yok edildi! "Küresel yoksulluk konusu"nda: Dünyanın en yoksul ülkeleri 1960'da küresel gelirin yüzde 2.3'ünü alırken, bu oran 1996'da yüzde 1.1'e düştü! "Yardım konusu"nda: Kuzey ülkeleri, Güney'in yoksul ülkelerine GSMH'lerinin yüzde 0.7'si oranında yardım yapılmasını kararlaştırdılar. Ancak 1992-1995 arasında yardımlar yüzde 20 oranında geriledi. Böylelikle de, yılda 125 milyar dolarlık yardım programı ve çevre ile ilgili 27 ilkenin kararlaştırıldığı Rio Zirvesi'nin, "İnsanlar, sürdürülebilir kalkınma için belirlenen önceliklerin başında gelir. Doğayla uyum içinde sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürmeye hakları vardır" şeklinde ifade edilen birinci ilkesi kapitalizm tarafından bir kez daha ihlâl edildi.

Oysa 1990 yılında 'Worldwatch Enstitüsü'nün araştırmaları dünyaya 40 yıllık bir süre biçmişti. Enstitü Başkanı Lester Brown, bu sürede dünyanın dengeli bir çevre toplumu haline gelmemesi durumunda, çevresel tahribatin ekonomik çöküşle birleşerek, artık önü alınmaz bir felaketi devreye sokacağına altını çiziyordu. Ancak, bu uyarılar kapitalizmin umurunda değil.

NE YAPMALI?

Çevre sorunlarının bir öncelik sorunu olduğu ve önceliğin kapitalist kar güdüsü yerine insani fayda ve doğal kaynakların korunması temalarına verilmesi ile çözülebileceği bilinmelidir. Demokratik ve katılımcı bir sosyalist planlama bu öncelik değişiminin tek yoludur. Bunu akılda tutarak, kapitalist sömürünün egemen olduğu dünyanın bugünkü koşullarında aşağıdaki önermeler yapılabilir;

Atık Sorunu

Dünyanın doğal kaynakları sınırlıdır. Bu nedenle toplumsal olarak adil ve ekolojik olarak duyarlı bir yaklaşımla kullanılmalıdır. İnsanlar arasında etkin bir işbirliği, insan haklarına saygı, katılımcı bir demokrasi, çağdaş eğitime ve doğru bilgiye ayrımsız ve sınırlamalar olmaksızın ulaşabilme eşitlikçi, barışçı ve adil bir

topluma ulaşabilmenin ön koşullarıdır. Yoksul kesimler başta olmak üzere, birçok toplum bugünün egemen kapitalist kalkınma anlayışı kaynaklı toprak, hava ve su kirliliği kaynaklı sağlık ve sosyoekonomik problemlerle karşı karşıyadır. Yoğun atık üretimi çevresel dengeleri bozmakta ve ekolojik sistemlerin dengesini alt üst etmekte ve tüm fiziksel, biyolojik, toplumsal, kültürel, ekonomik değerlere zarar vermektedir. Çeşitli atık türlerine (evsel, endüstriyel, tarımsal, tehlikeli, nükleer, vb.) ilişkin ulusal/uluslararası yasa ve yönetmelikler büyük farklılıklar göstermekte, ya hiç uygulanmamakta ya da etkin bir çevre koruması için yetersiz kalmaktadır. Atıklardan doğrudan etkilenen kitleler, kendi bölgelerinde gerçekleşen atık üretimi, taşınımı, dışalım ve dışatımı, arıtımı, alıcı ortamlara verilmesi, vb. konularda söz hakkına sahip değildir.

Öneriler;

- Tüm ülkelerdeki tüm toplumsal güçler, tehlikeli ve nükleer atık üretiminin tümüyle sonlandırılması için mücadele etmelidirler.

- Yeni bir teknoloji ya da endüstriyel üretim metodu geliştirilmesi süreçleri ortaya çıkacak atıkları, bunların türlerini, nasıl giderileceklerini, vb. göz önüne almalıdır. Atıkların oluşmadan kontrol altına alınması sağlanmalıdır.

- Toplum her türlü atığın yönetimi konusunda doğru ve sansüresiz bilgiye sahip olabilmelidir.

-Atık yönetimi konusunda karar alma mekanizmalarında, doğrudan etkilenecek olan yerel halk başta olmak üzere tüm toplumsal kesimler, söz hakkı olacak şekilde doğrudan temsil edilmelidir.

- Şu anda karşı karşıya olunan endüstriyel, tehlikeli ve nükleer atıklar kaynaklı her türlü çevresel sorunun çözümünden bu atıkları üreten kesimler sorumlu olmalıdır. Bu atıkların giderimi ya da etkisiz hale getirilmesine yönelik çalışmalar yine tüm toplumsal kesimlerin temsil edildiği bir grup tarafından kontrol edilmelidir.

- Enerji üretimi kaynaklı zararlı ve nükleer atıkların sonlandırılmasına yönelik, alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesine yönelik çabalar yeterli düzeye getirilmelidir.

- Çevreye duyarlı temiz üretim teknolojileri geliştirilmelidir. Bu çerçevede ilk yapılması gereken üretim teknolojilerinin bu süreçte oluşacak atıkları en aza indirecek biçimde yeniden düzenlenmesi ile biyolojik olarak parçalanamayan ve geri dönüştürülemeyen hammadde kullanımının en az düzeye indirilmesidir.

- Kentsel katı atık toplama ve işleme tesisleri oluşturularak, bu atıkların içindeki geri dönüştürülebilir maddeler yeniden üretim sürecine ya da kullanıma sunulmalıdır.

- Çevreye ilişkin tüm yasa ve yönetmelikler konunun küresel boyutunu içerecek biçimde yeniden düzenlenmeli ve işlevsel denetleme mekanizmaları oluşturulmalıdır.

- Her türlü atık üretildiği ülkede kalmalı, hiçbir gerekçe ile başka ülkelere yollanmamalıdır.

- Askeri etkinliklerden kaynaklanan atıklar da diğer atıklarla aynı uygulamalara tabi olmalıdır.

- Atık sorununun çözümüne yönelik uluslararası bilgi alış veriş, dayanışma ve haberleşmeyi sağlamak için gerekli sistemler kurulmalı ve kullanılmalıdır.

- Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) çalışmaları tüm toplumsal kesimlerin veto hakkı dahil, katılımına açılarak, işlevsel hale getirilmelidir. Her türlü yatırım için bağımsız bilimsel ve gönüllü kesimlerinin gerçekleştireceği ÇED'ler ön koşul haline getirilmelidir.

- Ekolojik duyarlılığı, çevre ile uyumlu ekonomik ve toplumsal gelişmeyi ve halk sağlığını bütünsel olarak öne çıkaran yeni yaşam biçimleri geliştirilmelidir.

- Hükümetlere, dünyadaki en yüksek çevre ve halk sağlığı standartlarını uyguladığı ülkeleri baz alarak, etkin ve işlevsel atık yönetimi uygulamaları gerçekleştirmeleri yönünde baskı yapılmalıdır.

- Gerekli arıtım yapılmaksızın her türlü atığın su, toprak ve hava alıcı ortamlarına verilmesi yasaklanmalıdır.

- Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası hükümet ve kurumlar aşağıdaki konularda gerekli yasal, yönetsel, finansal ve gözlemsel mekanizmaları kurmaları yönünde zorlanmalıdır;

- Atık deşarları kaynaklı tüm ekolojik ve sağlık sorunlarının bu deşarları yapanlar tarafından giderilmesi,
- Atık taşınımının tümüyle yasaklanması,
- İnsiniratorler gibi sadece atığın fiziksel biçimini değiştiren metodların kullanımdan kaldırılması.

-Geri-dönüştürülebilir ve biyolojik olarak parçalanabilenler dışında paketleme malzemesi kullanılmamalıdır.

- Her sektörün kendine özgü atık yönetimi planları hazırlanmalı ve bu sektörde çalışanlara eğitim kampanyaları ile aktarılmalıdır.

- Tehlikeli atık kullanılarak üretilen ürünler yarattıkları/yaratacakları kirlilik için ek olarak vergilendirilmeli ve toplanacak bu vergiler çevresel yatırımlarda kullanılmalıdır.

- Üretildikleri ya da patent sahibi ülkelerde kullanımı yasak olan hiçbir kimyasal ürün diğer ülkelerde kullanılmamalıdır.

- Nükleer tesisler kapatılmalıdır. Nükleer atıkların arıtımı/depolanması bunları üreten ülkelerde yapılmalıdır.

Nüfus

Yoksulluğun, eşitsizliğin ve dolayısıyla Güney ülkelerindeki hızlı nüfus artışının sorumlusu olan ve "uygarlıklarını" insanal ve çevresel değerlerin amansız bir sömürüsü üzerine kuran Kuzeyli egemenler, bir yandan çevresel değerleri hızla yok etmeyi sürdürürken, bir yandan da bu yıkımı yine yoksul ülkelerdeki nüfus artışına ciro etmeye çalışıyorlar.

Egemen nüfus tezine göre "dünyada bugün varolan nüfus artışı cahillik, nüfus kontrolünü tanımama ya da bunlara ulaşamama gibi nedenlerle gün geçtikçe ivmeleniyor. Bu hızlı nüfus artışı sonucu, gelişmekte olan

ülkelerin kalkınma çabaları üretimdeki tüm artışa karşın, yeterli olamıyor ve kişi başına düşen gelir artacağına azalıyor. Nüfus artışı ayrıca yoksulluğa, yoksulluk kaynaklı iç karışıklıklara, açlığa, zengin ülkelere göç akımlarına ve yoğun bir çevre kirliliğine yol açıyor".

Nüfus artışını -özetle- cahilliğe ve gündemdeki birçok ekonomik ve toplumsal sorun yanında, çevre sorunlarını da yoksul ülkelerdeki nüfus artışına indirgeyen bu "mantık" konuya ilişkin gerçeklerin çarpıtılmasına ve yoksul Güney ülkelerine dayatılan/dayatılmaya çalışılan pekçok yaptırımın gerekçelendirilmesine yönelik egemen Kuzey'in bilinçli ideolojik saldırısının bir parçasıdır.

Nüfus artışı/çevresel değerler bağlamı dökülen "tımsah gözyaşları", "yardım çabaları", medyatik gündem saptırmalar, vb. sadece dünyanın bugünkü Kuzey-egemen statükosunun şiddetlendirilerek sürdürülebilmesi amaçlıdır.

Sonuçları yoksul Güneyli kadınların doğurganlıklarını belirlemeye ve zorunlu kısırlaştırma uygulamalarına kadar uzanabilen egemen nüfus tezi, oturtulmaya çalışılan "Yeni Dünya Düzeni (YDD)" nin yoksul Güney'i tümüyle boyunduruk altına almaya yönelik çok boyutlu saldırısının bir parçasıdır.

Bu saldırının boşa çıkartılabilmesinde nüfus artışının cahillik değil, toplumsal ve ekonomik eşitsizlik kaynaklı olduğu vurgulanmalı; Kuzey-egemen YDD'nin Güney ülkeleri üzerindeki nüfus artışı kaynaklı baskı ve yaptırımları reddedilmeli; ekolojik yıkımın gerçek sorumlusu olan kapitalist üretim biçimi teşhir edilmeli; kadınların toplumsal ve ekonomik hayattaki konularının güçlendirilmesi için çaba harcanmalı; emeklilik, sosyal sigorta, temel sağlık, vb. hizmetlerin devlet tarafından ve ücretsiz olarak tüm topluma sağlanması talebi yükseltilmelidir.

Öneriler:

- Zorunlu nüfus planlama uygulamaları insan haklarına aykırıdır. Bu çerçevede tüm aile planlaması uygulamaları, anne ve babanın dilediklerince çocuk sahibi olma haklarına saygı göstermelidir.

- Emeklilik, sosyal sigorta, temel sağlık ve cinsel eğitim, çocuk ve yaşlı bakım evi hizmetleri devlet tarafından ve tümüyle ücretsiz olarak, tüm topluma eşit bir biçimde sağlanmalıdır.

- Doğum kontrol yöntemlerini içeren yaygın eğitim programları, doğum kontrol araçları, kürtaj olanakları yine devlet tarafından ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

- Kadınların kendi üretkenlikleri üzerindeki tercihlerini kullanmaları yönünde baskı oluşturan her türünden politikalar ve bunları uygulayan/destekleyen kuruluşlar teşhir edilmelidir. Doğum kontrolü ve ilgili eğitim/sağlık hizmetlerinin uygulanmasının her aşamasında kadınlar erkeklerle eşit derecede yer almalıdır.

- Hızlı nüfus artışının salt nüfus planlaması ile değil, asıl olarak toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi

ile engellenebileceği yapılacak eğitim ve yayın faaliyetleri ile vurgulanmalıdır.

Yoksulluk

İnsanların yaşamlarını sürdürmek ve geliştirmek için gereksinim duydukları fiziksel, beyinsel, toplumsal elementlerden yoksun olma hali olarak tanımlanabilecek olan yoksulluk pek çok çevre sorununun en önemli kaynağıdır. Her yıl 20 milyonun üzerinde çocuk açlık ve yetersiz beslenme kaynaklı hastalıklardan ölmektedir. Doğal zenginliklerle dolu dünyada bu durum kabul edilebilir nitelikte değildir.

Zenginliklerin adaletsiz dağılımı ve belli bir kesimin elinde birikimi ve aşırı tüketim yoksulluğa, şiddete, insan hakları ihlallerine ve kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır. Yok olan kültürel değerler insanları pek çok toplumsal, ekonomik ve politik baskıya karşı zayıf düşürmektedir.

Tarihsel olarak zenginliklerin belli bir azınlığın ellerinde birikmesi bugünkü küresel yoksulluğun ana kaynağıdır. Sömürgecilik döneminden başlayan adaletsiz gelir dağılımı, daha sonraları kapitalist kalkınma anlayışı, uluslararası finans kuruluşları, yapısal uyum programları, tekelleşme, vb. ile sürmüş ve bugün karşı karşıya olduğumuz insanlık-dışı tabloya evrilmiştir. Bu süreçte tarımsal üretim sekteye uğramış, gereksiz tüketim artmış, yoğun bir çevre kirliliği ve doğal kaynak tüketimi ortaya çıkmıştır.

Bugünkü egemen kalkınma ve gelişmişlik anlayışı hem insani hem de doğal kaynakların sömürüsüne dayanmaktadır. Bu gidişin durdurulması ancak demokratik, katılımcı, ekoloji ile uyumlu bir kalkınma anlayışı ile gerçekleştirilebilir.

Öneriler:

- Uluslararası borçlar nedeniyle doğal kaynakların yoksul ülkelere zengin ülkelere akışı durdurulmalı ve tüm dış borçlar çevresel yatırımlarda kullanılmak koşuluyla silinmelidir.
- Temel insan hakları güvence altına alınmalıdır.
- Adaletsiz gelir dağılımı ve birikimine, dolayısıyla yoksulluk ve ekolojik tahribata neden olan çokuluslu şirketlerin ürünleri boykot edilmelidir.
- Gereksiz ve aşırı üretim/tüketim sonlandırılmalıdır.
- Toplumsal ve ekonomik karar alma mekanizmaları kitlelerin yiyecek, barınma, sağlık, eğitim, sıhhi yaşam koşulları, kültürel gelişim, vb. gereksinimlerini içerecek biçimde demokratikleştirilmelidir.

Enerji

1970'lerde yaşanan büyük enerji krizine, Çernobil'lere, Three Mile Island'lara ve enerji üretimi kaynaklı gündeme gelen daha nice çevre sorununa karşın, dünya genelinde enerji üretimi hala %90'ın üzerinde yenilenemeyen ve/veya çevreyi kirleten enerji biçimlerine dayanmakta, ayrıca

nükleer enerji -özellikle geri bırakılmış güney ülkelerinde- bir seçenek olma özelliğini sürdürmektedir.

Enerji üretimi sadece neden olduğu çevre sorunları ile değil; sunni olarak yaratılan enerji "talepleri" sonrası, talebe göre belirlenen kısa erimli enerji "politikaları", enerji kullanımındaki eşitsizlik, enerji yatırımlarının bir politik baskı olarak kullanılması, enerji üretimi kaynaklı sağlık sorunları ile dış borçlanma ve teknoloji transferi benzeri konularda da olduğu gibi, bir toplumun ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak da gelişimini doğrudan etkilenmektedir.

Enerji üretimi ve buna ilişkin karar alma mekanizmalarının toplumsal gelişim ve çevresel değerler açısından bu denli yaşamsal olmasına karşın, enerji üretimi, dağıtım, gereken teknolojinin üretimi ve hizmetler belli başlı birkaç uluslararası tekel ve bunların yoksul güney ülkelerindeki uzantısı olan yerel burjuvazi tarafından yönetilmektedir. Bu kesimler enerji üretimi kaynaklı toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunların büyük bir bölümünden sorumludur.

Nükleer enerji toplumsal ve çevresel değerler için varolanlar arasında en tehlikeli olan enerji biçimidir. Varolan enerji kaynaklı sorunların aşılmasında, ucuz, etkin ve çevresel değerlerle uyumlu enerji biçimlerinin geliştirilmesi ve uygulamaya koyulması için gerekli mali kaynak ve insan gücü ayrılmalıdır. Ancak yeterli mali kaynak ve insan gücü ayrılmasına paralel gidecek bir eğitim süreci gündemdeki enerji üretimi kaynaklı küresel ısınma, asit yağmurları, ozon tabakasındaki incelmeye, radyoaktif kirlenme, zararlı atıklar, vb. çevresel yıkımı ilk önce durdurup sonra tersine çevirebilecektir.

Öneriler:

- "Ne için ve ne kadar enerji?" sorusu çerçevesinde enerji kullanımının bugünün kapitalist tüketim toplumu normları ile değil, temel insanal gereksinimler ile sınırlandırılması için, bugünkü enerji israfı sorgulanmalıdır. Salt böylesi bir süreç enerji gereksiniminin sanıldığı kadar yüksek olmadığını gösterecektir.
- Nükleer enerji projeleri tümüyle sonlandırılmalıdır.
- Yenilenebilir ve çevreyi kirletmeyen alternatif enerji üretim biçimleri araştırılmalı ve uygulamaya koyulmalıdır. Enerji üretiminin insanlar ve doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi bağlamında, alternatifler ekonomik ve teknolojik açıdan olduğu kadar, meydana getirecekleri kirlilik miktarına göre de değerlendirilmelidir.
- Sanayi sektöründe eski teknoloji kullanımı ve hatalı işletim kaynaklı enerji kayıplarının önlenmesi yönünde araştırmalar yapılmalıdır.
- Enerji en yüksek verimde üretilmeli, dağıtılmalı ve kullanılmalıdır.
- Enerji üretimi sonucu ortaya çıkan fayda ve hizmetler yerel, ulusal ve uluslararası düzeyle eşit olarak dağıtılmalıdır. Bu eşit dağılım aynı zamanda israfa denk düşen, kapitalist tüketim toplumu tarzı yaşam biçiminin de sonu olacaktır.

- Enerji yatırımlarına ilişkin karar alma süreçleri katılımcı bir demokrasi ilkesi çerçevesinde işlemelidir. Yaş, dil, din, ırk, etnik köken, cinsiyet, vb. farklar gözetilmeksizin, bu yatırımdan etkilenecek kesimin temsilcileri, bilim insanları ve gönüllü kuruluşlar (NGO) da bu süreçte yeralmalıdır.

- Enerji yatırımlarının inşaat ve işletim süreçlerinde meydana getirecekleri çevresel etkiler, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarıyla araştırılıp, kamuoyu ve ilgili kuruluşların kati ve değerlendirmesine açık olarak, yayınlanmalıdır.

- Çevresel etkileride kendileri gibi "mega" olan büyük enerji yatırımları yerine, -küçük ölçekli- yerel enerji üretim ve dağıtım proje olanakları araştırılmalı ve desteklenmelidir. Bu yerel yatırımlar tekelleşmeyi önleyecek, enerjiiyi bir politik baskı aracı olmaktan çıkaracak, çevresel etkilerini azaltacak, yeni iş olankları açacak ve enerji iletimi kaynaklı büyük bir israfın önünü alacaktır.

- Neden olduğu diğer tüm kayıpların yanında, büyük bir enerji tüketicisi olan silahlanma, askeri araştırma/ üretim ile savaşa karşı çıkılmalı ve barış talebi -çevresel kaygılar kaynaklı olarak da- yükseltilmelidir.

- Konu üzerinde ulusal olduğu kadar uluslararası gönüllü kuruluşlarla işbirliği olanakları aranmalıdır.

Ulaşım

Günümüzde şehirci ve şehirlerarası yolcu ve yük taşınımı ağırlıklı olarak petrole dayanmaktadır. Ulaşımında kullanılan enerji toplam enerji kullanımı içinde %20'lik bir orana sahiptir. Ulaşım kaynaklı hava, toprak, su ve gürültü kirliliği de gözönüne alındığında, petrole dayalı bu ulaşım politikası değiştirilmelidir.

Öneriler:

- Kişisel ulaşımı özendiren bu günkü sistem toplu ulaşım uygulamaları ile değiştirilmelidir.

- Karayolu ulaşımı yerine demiryolu ulaşımı yaygınlaştırılmalı ve özendirilmelidir.

- Kent ve sanayi üretim imar planları ulaşım gereksinimini en aza indirecek biçimde yapılmalıdır. Böylelikle iş, alışveriş, vb. bölgeleri kent merkezleri yerine, daha küçük ölçekli olmak üzere, tüm kente yayılacak ve insanlar çalıştıkları yerlere yakın bölgelerde yaşayacaklardır.

- Petrol yerine elektrik, alkol, güneş pili ya da biyogaz gibi temiz enerji biçimleriyle işleyecek ulaşım araçlarının gelişmesi ve kullanıma alınması yönünde çalışmalar başlatılmalıdır.

Kentleşme

İkinci Dünya Savaşı sonrası egemen olan kalkınma modeli sermaye birikimi ve kar güdüsü ile şekillendi. Bu modelde kitlelerin refahı değil, sınırsız bir ekonomik büyüme ön plana çıktı. Bu süreç üretilen zenginliklerin adaletsiz dağılımına, dolayısıyla küçük bir kesimin sınırsız refahına ve geniş kitlelerin ileri düzeyde yoksullaşmasına neden oldu. Dünyanın doğal kaynakları yine bu süreçte

amansızca tüketildi ve kirletildi. Sonuçta dünya zengin ve yoksul olmak üzere kutuplaştı. Bunun yarattığı toplumsal karışıklıklar pekçok savaşa yol açtı. Egemen kalkınma anlayışı tarımsal üretimi önemli ölçüde azaltırken, bu sektörde çalışan insanları da zorunlu göçlere itti. Ekonomik kaynaklı bu göçler insanların kentlerde yoğunlaşmasını, kentsel yoksullaşmayı, gecekondulaşmayı, vb. önemli boyutta arttırdı.

Kentler politik ve ekonomik etkinliklerle küresel sermaye birikiminin merkezidirler. Günümüzde milyonlarca kentli uygun barınma, beslenme, sağlık, altyapı, ulaşım, vb. hizmetlerden yoksundur. Bu durum pekçok olumsuz toplumsal, siyasal ve ekolojik gelişime neden olmaktadır.

Kentsel yoksullaşma ve ekolojik sorunlar, uygulanan neoliberal politikalar ve çoğu kez altyapı ve toplumsal gereksinimler konusunda ülke gerçeklerini göz önüne almayan uluslararası finans kuruluşlarının yaptırımları ile gün geçtikçe daha da ivmelenmektedir. Özendirilen özelleştirme politikaları ile kitlelerin temel yaşamsal gereksinimlerine ulaşmaları gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Bu insani ve ekolojik erozyon kalıcı sorunlara evrilmektedir. Gündelik yaşamda sıkça karşılaştığımız şiddet, sosyolojik ve psikolojik sorunlar, kültürel ve ahlaki yozlaşma, ekolojik sorunların yanında bu sürecin diğer boyutlarıdır.

Öneriler;

- Hükümetlerin neoliberal politikalar yerine, kitlelerin temel gereksinimlerini ayrımsız olarak yansıtacak toplumcu politikalara yönelmeleri yönünde gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

- Kentleşmeye ilişkin sorunların aşılması yönünde yeni bir kalkınma anlayışı oluşturulmalıdır. Bu anlayış önceliği toplumun refahına, ekolojik duyarlılığa, katılımcı demokrasiye, toplumsal adalete, çevresel değerlerin gelecek kuşaklara temiz ve kullanılabilir olarak aktarılabilmesine, her türünden ayrımcılığın sonlandırılmasına ve toplumsal kutuplaşmaya, gelir dağılımı eşitsizliklerine, kültürel erozyona, vb. neden olan sermaye birikiminin sonlandırılmasına vermelidir.

- Geniş ve adil bir toprak reformu hayata geçirilmelidir.

- Kitlelerin kent yönetimine yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde katılımı sağlanmalıdır.

- Bu bağlamda yutuş hakları herkesin yaşadığı bölgelerde söz ve karar sahibi olması; kendi gelecekleri hakkında doğrudan yönetsel mekanizmalarda temsil edilmesi; herkesin sağlıklı bir yörede yaşama ve yeterli barınma, altyapı, beslenme, ulaşım, sağlık, kültür, eğitim ve iş olanaklarına sahip olması; azınlık haklarının güvence altına alınması; örgütlenme ve fikir özgürlüğünün sağlanması; doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasını içermelidir.

- Kişisel ulaşımı özendiren bugünkü anlayış değiştirilerek, kitlelere etkin, ücretsiz ve çevreyi en az kirleten alternatif enerjilere dayalı toplu ulaşım olanakları sağlanmalıdır.

- Kırsal kesimde yaratılacak iş olanakları, devlet destekli tarımsal uygulamalar, kooperatifçilik, "üreticiden-tüketiciye" yaklaşımları, yaşam standartlarının yükseltilmesi, vb. ile kentler ve kırsal bölgeler arasında bugün varolan farklılıklar yok edilmelidir.

- Tarım ilacı kullanımı kaynaklı toprak kirliliği temizlenerek, tarımsal alanlar yeniden organik (tarım ilacı kullanılmayan) tarıma hazır hale getirilmelidir.

- Kente göçün kaynağı olan sosyo-ekonomik nedenler (çevre kirlenmesi, işsizlik, yanlış tarım politikaları, etnik-dinsel ayrımcılık, vb.) ortadan kaldırılmalıdır.

Tarım

Endüstriyel üretimi tarımsal üretim pahasına pompalayan, yoğun tarımsal ilaç kullanıma neden olan bugünkü egemen kalkınma anlayışı tarımsal sektörde yaşanan krizin ve buna bağlı pekçok sorunun kaynağıdır. Bugünkü tarım modeli en kısa zamanda en yüksek karı hedeflemekte dolayısıyla ekosistemlerdeki çeşitliliği, üretkenliği azaltmakta, toprağın yanında yoğun bir su ve hava kirliliğine de neden olmaktadır. Tarımda tekelleşme sonucu üretim endüstriyel değer taşıyan ürünlere kaymakta ve tarımsal politikalar çokuluslu şirketlerce belirlenmektedir. Sonuçta kullanılan yüksek teknolojiye rağmen açlık artmaktadır.

Yoğun kimyasal kullanımı toprağı zehirlenmekte, havayı ve suyu kirletmekte, çölleşmeye ve tuzlanmaya neden olmakta ve genetik kaynakları yok etmektedir.

21. yüzyılda tarımsal üretimin, kendi kendine yeten bir ekonomik sistem için, birçok sanayi kolundan öncelikli olacağı öngörüsüyle, çevresel değerlerle uyumlu ve dışa bağımlı olmayan bir tarım politikasının hayata geçirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Öneriler:

- Tarımsal üretimde kimyasal madde (sentetik gübre, pestisid, insektisid, vb.) kullanımı durdurularak organik tarıma geçişin alt yapısı kurmak üzere fizibilite çalışmaları başlatılmalıdır.

- Tarımsal ürün dışalımını sonlandırmak amacıyla, dışalım yapılan ürünlerin ekimi devlet tarafından özendirilmeli ve sübvansede edilmelidir.

- Tarımsal üretime uyugun toprakların çarpık kentleşme ve sanayileşme sonucu yok edilmesinin önüne geçilmelidir.

- Toprak verimliliğinin korunmasında gübrelemeden çok dönüşümlü ekim ve nadasa bırakma yöntemlerine ağırlık verilmelidir.

- Hükümetler ve tarımsal araştırma kurumları düzenleyecekleri eğitim programları ile doğru tarımsal politikalarını halka aktarmalıdır.

- Tarımsal üretimde öncelik temel insani gereksinimlere verilmelidir.

- Genetik kaynaklar özenle korunmalıdır.

- Hiçbir doğal kaynak ya da tür patentlenmemelidir.

- Demokratik ve adil bir tarım reformu gerçekleştirilmelidir.

Çalışma Hayatı

İşsizlik sorunu bugün Türkiye'de yaşanmakta olan ekonomik krizin en önemli dışavurumlarından birisidir. Geçerli olan anlamıyla ekonomik büyüme çabaları sermaye-yoğun yatırımlara öncelik verilmesi ile eş anlamlıdır. Bu anlayış işsizliği azaltmak yerine arttırmaktadır. Ayrıca iletişim ve bilgisayar alanlarındaki gelişmeler -Türkiye'ye yansıdığı ölçüde- özellikle üretim ve hizmet sektörlerinde bu eğilimi ivmelendirecektir. Bu sermaye-yoğun yatırım anlayışı, sanayi sektöründeki eski teknoloji kullanımı ile birleştiğinde, yoğun bir çevre kirlenmesine neden olmaktadır.

Öneriler:

- Yeni iş alanları açmak için sermaye-yoğun anlayıştan emk-yoğun bir anlayışa geçilmelidir. Emek-yoğun işkolları aynı zamanda endüstriyel üretimde teknolojinin insanla olduğu kadar, çevresel değerlerle uyumlu hale getirilmesi demektir.

- Kendi yeterli bir ekonomi anlayışı çerçevesinde, dışa bağımlı olunan üretim sektörlerinin Türkiye'de yaratılması/geliştirilmesi yönünde çaba harcanmalıdır.

- Yeni iş sektörleri, gelecekte kullanımına geçilecek enerji biçimlerine (rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, biyogaz, vb.) uyumlu olarak planlanmalıdır.

- Bakım ve onarım uygulamaları tüm iş sektörlerine yayılmasıyla, gereksiz doğal kaynak israfı ve çevre kirliliği önlenmelidir.

- Yeni iş sektörleri katı, sıvı ve gaz atıkları minimize edecek şekilde planlanmalı, böylelikle kirlilik üretilmeden önlenmelidir.

- Geri kazanım ve yeniden kullanım her iş kolunun vazgeçilmez bir parçası haline getirilmelidir.

- Yerel gereksinimlere cevap verecek ve iş olanakları sağlayacak küçük ölçekli üretim yaygınlaştırılmalıdır.

- Emekçi sınıf iş hayatına ait karar alma süreçlerinde söz sahibi yapılmalıdır. Bu demokratik ve katılımcı işleyiş, üretimde çevresel değerlerin gözetilmesinin en önemli güvencesidir.

Teknik okullar ve mesleki eğitim uygulamalarıyla, ülke ekonomisine gerekli olan işgücü yetiştirilmelidir. Böylelikle üretim sürecindeki bilgisizlik ve yanlış uygulama kaynaklı çevre kirliliğinin önü alınacaktır.

Yaşam Biçimi ve Tüketim Alışkanlıkları

Dünyanın bugün karşı karşıya olduğu küresel çevre sorunları,-zengin kuzey ile yoksul güney ülkelerinde kimi zaman farklı formasyonlara denk düşse de, mantık olarak benzeşen- kapitalist piyasa ekonomisinin kuralları gereği, sürekli tırmandırılan üretim ve tüketim döngülerinin bir sonucudur. Bu çarpık ekonomik yapı çarklarını döndürebilmek için sürekli artırılan üretim ve buna paralel giden bir tüketim sürecine ihtiyaç duyar. Günümüz kapitalist toplumu "değerler" sistemi içinde kendine

yabancılaştırılan birey, tüketimi temel gereksinimlerin karşılanması olarak değil, kendini ifadenin bir aracı olarak ve bir statü olarak algılamaktadır. Bu meta fetişizminin nedeni öne sürüldüğü gibi insanın "doğası" değil, bireylerin sadece var olan ekonomik düzenin sürdürülebilmesine yönelik birer tüketici olarak görülmesidir. Gündelik yaşam, insan ilişkileri ve değerler sisteminde buna paralel olarak işlediği bu gündemde, toplumsal bir varlık olarak bireyin konum ve sorumlulukları yokolmaktadır. Toplumsal kimliğinden kopartılarak, bireyleştirilen insanlar gündelik yaşama müdahale ve dönüştürücü niteliğiylede güçsüzleşmekte ve var olan ekonomik düzenin yeniden üretilmesine aracı olmaktadır. Doğal kaynakları tüketen, yoğun bir çevre kirliliğine neden olan, bölgesel ve uluslararası boyutta büyük toplumsal eşitsizliklere yol açan ve nihayetinde dünyayı bir yokoluşun eşiğine getiren kapitalist üretim biçimi ve buna göre şekillenen bireysel yaşam biçim ve alışkanlıkları sonlandırılmalıdır.

İnsan yaşamı ve etkinliklerinin, ekolojik değerleri tüketen değil yeniden üreten ve doğadaki diğer türlerle uyumlu hale getirilebilmesi için, egemen kapitalist üretim ve yaşam biçimlerinin sonlandırılması yanında, yeni etiksel anlayış ve değerler sistemi ile, yaşam biçimlerinin üretilebilmesi bir zorunluluktur.

Öneriler:

-Yaşam kalitesinin daha çok tüketmekle değil; yaratıcılık, iyi insan ilişkileri kurma, kültürel ve sanatsal gelişim, toplumsal fayda, yönetime katılım, gibi insana ait değerler yanında doğa ile uyum içinde ve onun bir parçası olarak yaşamak olduğu gerçeği yeniden toplumsal belleğe oturtulmalıdır.

-Üretim ve tüketim süreçleri bugünkü anlamından soyutlanak, salt insani gereksinimlere (temiz su, besin, giyim, barınma, eğitim, ulaşım, sağlık, vb.) yönelik ve tüm insanlar için eşit olarak yeniden örgütlenmelidir.

-Ekonominin dayandığı doğal kaynakların yönetimi ve planlanmasında, bu kaynakların çevreye uyumlu olarak ve insanlar arasında eşit bir biçimde kullanılması, geniş katılımı ve demokratik bir işleyişle, hayata geçirilmelidir.

-Bugünkü bireysel yaşam biçimi ve tüketim alışkanlıklarının ortaya çıkmasından sorumlu olan kuzeyli zengin ülkeler, neden oldukları çevresel ve insanal yıkımın onarılmasından birinci derecede sorumlu tutulmalıdır.

-Üretim ve tüketimin sınırı, eşitlikli bir bölüşüm ile birlikte, doğal kaynakların kendisini yeniden üretebileceği eşiğin altında tutulmalıdır.

-Çevre kirliliğine neden olan üretim biçimleri sonlandırılıp, temiz teknolojilerle değiştirilmelidir.

-Doğal kaynakların tüketimini önemli ölçüde azaltacak geri kazanım ve yeniden kullanım teknikleri, her üretim kolunun bir parçası haline getirilmelidir.

-İkinci el tüketim yaygınlaştırılmalıdır.

-Dayanıklı ve onarılabilir mallar üretilmeli, yedek parça ve servis olanakları artırılmalıdır.

-Üretim kaynaklı atıkların arıtımı/depolanması, üretim süreçlerinin bir parçası haline getirilmeli, ortaya çıkan atıkların diğer bölgelere taşınmaksızın gideriminin sağlanması, planlama süreçlerinde bir faktör olarak yerelmalıdır.

-Atık giderim alternatifleri arasındaki tercih salt maliyete değil, çıkış kalitesine de dayandırılmalıdır.

-Bugünün toplumunda özendirilen bireyselliği, toplumcu bir bakış açısına dönüştürmede, bireysellik-tüketim alışkanlıkları ile çevresel değerler arasındaki ilinti vurgulanmalıdır.

-“Temiz bir çevrede yaşama” bir tüketici hakkı olarak yükseltilmeli ve konu üzerinde kamuoyu oluşturulmalıdır.

-Kapitalist tüketim çılgınlığının aracı ve destekleyicisi olan kapitalist medya teşhir edilmeli ve alternatif yayın faaliyetleri örgütlenmelidir.

Dış Borçlar

Dış borçlar Güneyli ülkelerin insani, çevresel, kültürel ve tarihi değerlerinin sömürülmesinin en önemli mekanizmalarından birisidir. Güneyli ülkelerin ekonomik kalkınma ve ekolojik değerleri koruma çabalarının önündeki en büyük engel dış borçlanmadır. Güney ülkeleri yılda 50 milyar doları aşan borç ödemeleri için yine Kuzey ülkelerinden borç almak durumundadır. Bu kısır döngü Günein dış borç miktarını sürekli arttırmaktadır.

Dış borçlanmanın temelinde Güney ülkelerine Kuzey ülkeleri ve onların kontrolündeki uluslararası finans kuruluşlarınca dayatılan ve onların gereksinimlerine denk düşmeyen yanlış gelişme politikaları, Günein ekolojik değerlerinin amansızca sömürüsü, uluslararası tekelleşme, salt Kuzeyli ülkelerin çıkarlarına göre düzenlenmiş uluslararası ticaret antlaşmaları, vd. vardır. Güneyden Kuzeye sürekli bir kaynak transferine neden olan bu mekanizma global gelir dağılımı gittikçe daha da bozmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası tarafından Güney ülkeleri hükümetlerine dayatılan yapısal uyum politikaları problemin eşitsiz gelir ve bilgi dağılımı, iç borçlar, yüksek enflasyon gibi asıl kaynaklarını göz ardı etmektedir. Dışsatım için üretim özendirilmekte bu da koyulan kotalar, rekabet, vb. nedenlerle çözüm olamamaktadır. Sonuçta Güney ülkeleri ekonomileri zayıf düşmekte, maaşlar artan enflasyon altında ezilmekte, devlet yatırım olanakları azalmakta, kayıt dışı ekonomi güçlenmekte ve giderek kontrol tümüyle elden çıkmaktadır.

Ekonomik kalkınmalarını insani ve ekolojik kaynakların sömürülmesi ile sağlayan Kuzey ülkeleri tüm dünyaya borçlu durumdadırlar.

Güneydeki kalkınma çabalarının başarılı olması, Kuzey-egemen sınırsız üretim/tüketim yaklaşımının sonlandırılması ile olasıdır. Kuzeyde bir Güney, Güneyde de bir Kuzey olduğu bilincile; Güney ve Kuzeyin emekçi kesimleri adil ve sürdürülebilir bir ekonomi modeli geliştirmede işbirliği yapmalıdır.

Öneriler:

- Güneyden Kuzeye teknoloji transferi, kalkınma yardımları, vb. isimler altında gerçekleşen kaynak aktarımı sonlandırılmalıdır.

- Dış borçların doğal kaynaklarla ödenmesi ve benzeri tüm uygulamalar sonlandırılmalıdır.

- Günümüzdeki egemen kalkınma modeli ve anlayışı sürdürülebilir, adil, insani ve ekolojik değerlere saygılı bir model ile değiştirilmelidir. Gelir dağılımı, kaynak kullanımı, ilgili karar mekanizmaları kitleler lehine yeniden düzenlenmelidir.

- Uluslararası ticaret var olan adaletsiz rekabeti ve kaynak israfını yok edecek biçimde yeniden düzenlenmelidir.

- Güney ülkeleri aldıkları dış yardımları bu bağımlılıktan kurtulmak üzere kullanmalı ve ekonomik anlamda kendi kendilerine yeterli hale gelmeye çalışmalıdır.

- Kuzey ülkeleri neden oldukları ekolojik yıkımı onarılmasına dönük tüm sorumlulukları üstlenmelidir.

Militarizm

Militarizm doğal kaynakları hızla kirlenmekte ve dünya üzerindeki yaşamı tümüyle tehdit etmektedir. Nükleer silahlar başta olmak üzere köklü bir silahsızlanma dünya üzerindeki yaşamı süregelen kılmanın en önemli şartlarından birisidir.

Dünya nüfusunun sadece %20'sinin toplam gelirin %80'ine sahip olduğu bugünkü koşullarda bu adaletsiz gelir dağılımını süregelen kılmak ancak büyük bir militarist güç ile olasıdır. Yoksulluk ve açlık kaynaklı gerilimler militarist baskılar yoluyla kontrol altında tutuluyor. Ekonomik sömürü kaynaklı militarizm de ekolojik değerleri yok ediyor.

Militarizm kaynaklı olumsuz etkiler sadece savaş zamanları ile sınırlı değil. Barış süreçlerinde sürekli savaş hazırlığı, silah üretimi kaynaklı kirlilik, atıklar, kullanılan enerji, insan gücü, doğal kaynaklar, vb. de militarizmin diğer yönleri.

Ulusal ve uluslararası karışıklıkların ana nedeni olan adaletsiz gelir dağılımı ve sömürünün önlendiği koşullarda, dünyada güvenlik sadece kolluk güçleri ile sağlanabilecek, militarizme ayrılan devasa kaynaklar ve militarizm kaynaklı ekolojik sorunların önüne geçilebilecektir.

Öneriler:

- 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 26. maddesi uyarınca kitlesel imha silahlarının üretimi durdurulmalı, varolan silahlar ekolojik değerlere zarar vermeyecek şekilde imha edilmelidir. Bu madde diğer silah türleri içinde uygulanmalıdır.

- Sınıfsal, kültürel, etniksel, dinsel, vb. ayrımcılıklar sonlandırılmalıdır.

- Militarist baskıya maruz kalan kesimler desteklenmelidir.

- İlgili hükümetler silahlanma kaynaklı çevresel yıkımdan sorumlu tutulmalı ve neden oldukları sorunları kendi kaynaklarıyla çözmelidirler.

- Askeri üretim yapan şirketlerin ürünleri boykot edilmelidir.

- Askeri harcamalara ayrılan kaynaklar ekonomik ve çevresel yatırımlara aktarılmalıdır.

- Dünya barışının sağlanması yolunda uluslararası dayanışma ve kampanyalar geliştirilmeli ve Kuzey-egemen ekonomik büyüme, militarizm, dış borçlar ve ekolojik yıkım arasındaki doğrusal bağlantı vurgulanmalıdır.

- Kimyasal, biyolojik, nükleer silah üretimine yönelik araştırma ve çabalar sonlandırılmalıdır.

- Şiddet içeren filmler, savaş oyunları, vb. yasaklanmalıdır.

- Nükleer silah denemeleri ve atık depolama dünyanın yanı sıra uzayda da gerçekleştirilmemelidir.

- Askeri kaynaklı ekolojik suçlar sivillerin tabi olduğu yasa, yönetmelik ve kanunlara tabi olmalıdır.

Biyçeşitlilik

Moleküler düzeyden biyosfere kadar tüm yaşam biçimleri ve bunların evrenin tüm bileşenleri ile etkileşimini kapsayan biyoçeşitlilik sahip olduğumuz en önemli zenginliklerden birisidir. Bir bütünsellik içeren biyoçeşitliliğin bir parçasına verilen zarar, diğer tüm parçaları etkileyecektir. Biyoçeşitliliğe parçasal bir yaklaşım olası değildir ve kabul edilemez. Doğadaki bütün türlerin yaşamlarını dış etkiler olmaksızın sürdürebilme hakkı vardır/olmalıdır. Bu bağlamda insan türüne olduğu kadar diğer bir canlı türüne ya da bir doğa parçasına öncelik veren yaklaşımlar mahkûm edilmelidir. Gereksinimi duyulan doğanın belli bir bileşenini ya da bileşenlerini öne çıkarmak değil, doğanın bir bütün olarak kavranılması ve bu yönde bütünü kapsayan çözüm arayışlarına gidilmesidir.

Biyçeşitliliğin korunması insan topluluklarının kültürel, ekonomik, toplumsal ve yaşamsal kalitelerinin yükseltilmesinin en önemli koşullarından birisidir. Biyoçeşitliliğin yok edilmesi insan türünün dünya üzerindeki varlığını doğrudan tehdit etmektedir.

Biyçeşitliliği tehdit eden en önemli mekanizma, üretim maliyetini ve artı-değer marjını belirlemede en önemli girdilerden birisi olan ucuz hammadde arayışı çerçevesinde kapitalist üretim biçiminin tüm dünya çapında birçok doğal kaynağı sorumsuzca tüketmesidir.

Ayrıca, yeni pazar oluşturma ve var olan pazarlardaki tüketimi körükleme çerçevesinde, kapitalist sınıf elinde bulundurduğu medya araçları ile kitlelere yeni tüketim kalıpları aşılamaktadır. İnsani gereksinimler yerine israfa yönelik bu tüketim kalıpları hem üretim hem de tüketim

sonrasındaki depolama/giderim süreçlerinde doğaya gereksiz yeni yükler getirmekte ve biyoçeşitliliği yok etmektedir.

Öneriler:

- Biyoçeşitliliğin korunması her kesimin kaçınılmaz bir sorumluluğudur. Bu kapsamda her türlü doğal değer korunmalı ve sürdürülebilir olarak kullanılmalıdır. Sürdürülebilir kullanım şöyle özetlenebilir:

a) Bugünün ve geleceğin nesilleri doğal kaynaklardan zamansal ve mekansal olarak- adice yararlanabilmelidir.

Buradaki "yarar" kavramının sınırı bu kaynakların bozulmadan, yok edilmeden, kendini yeniden üretebilecek ölçüde kullanılması olmalıdır.

b) Yeryüzündeki tüm genetik kaynaklar korunmalıdır.

c) Yeryüzündeki tüm yaşam biçimlerinin fiziksel, metabolik, kültürel, estetik, toplumsal, vb. gereksinimleri diğer türlerin varlığını tehdit etmeksizin aynı düzeyde karşılanmalıdır.

- Biyoçeşitliliğin korunması için bireysel ve toplumsal boyutta doğayı algılayış, yaşam biçimleri, tüketim alışkanlıkları, değer yargıları, sosyo-ekonomik ilişkiler, vd. alanlarda köklü değişimlere gereksinim vardır. Bu değişimin ilk ayağı ezme/ezilme üzerine kurulu bugünkü ekonomik ve toplumsal ilişkilerin sonlandırılmasıdır.

- Her türlü yeni yatırım biyoçeşitliliğe etkileri bazında da değerlendirilmelidir.

- Bozulmuş ekosistemlerin rehabilitasyonu bu bozulmaya neden olan ülkeler, şirketler, çıkar grupları, vb. tarafından gerçekleştirilmelidir.

- Yoksul Güney ülkelerine kendi ülkelerindeki ekolojik yıkımı onarmaları için uluslararası destek sağlanmalıdır.

- Biyoçeşitliliğin anlamı ve önemini vurgulayan eğitim programları düzenlenmelidir.

Sürdürülebilir Kalkınma

1992 Rio Zirvesi, ekolojik alanda, tüm dünya için bir dönüm noktası olma iddiasıyla gerçekleştirildi. Rio Zirvesi'nin önemli sonuçlarından biriside, küresel ekolojik krizin somut gerçeğiyle yüz yüze gelen pekçok ülkenin, sürdürülebilir kalkınma kavramına destek verdiklerini açıklamaları oldu. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, en genel anlamıyla, "günümüz ve gelecekteki ekonomik gelişmenin dünya kaynaklarının korunması ile bir uyum/denge halinde olması" şeklinde tanımlandı.

İlk bakışta kulağa oldukça hoş gelen bu tanım, içinde pekçok önemli çelişkileri içeriyor. Sürdürülebilir kalkınma, "toplumsal fayda" görüşü çerçevesinde, tüm çevresel içeriği bir tarafa bırakılarak, salt ekonomik büyümeyi hedefleyen bir kavram olarak algılanıyor.

Yukarıdaki tanım itibarıyla, sürdürülebilir kalkınma tümüyle sürdürülebilir ekonomik büyüme ile eşanlamlıdır. Bu ekonomik bazlı sürdürülebilir kalkınma kavramının ekoloji ile ilintisi ise "bir ürünün maliyetine çevresel maliyetinde eklenerek, sermayenin doğal bileşenindeki (her türünden doğal kaynak) kayıpların her türlü ekonomik büyüme/gelişme analizinde yer alması"dır. Özellikle, yokolma tehlikesi ile karşı karşıya olan doğal kaynaklar (sermayenin doğal bileşeni anlamında), bu tür analizlerde özel olarak ele alınmaktadır. Ancak, amaç doğal kaynakların korunması değil, kapitalist üretim için gereken sermayenin doğal bileşenlerinin korunmasıdır. Ve unutulmamalıdır ki, artı değer maksimize edilmesi kapitalist üretim biçimi için vazgeçilmez bir kuraldır.

Sürdürülebilir kalkınmayı, yukarı özetlendiği üzere, varolan kapitalist üretim/tüketim biçiminin kesintisi olarak sürdürülmesi olarak algılayan egemen kesimlerin aksine; ekolojik değerlerin korunması, doğa ile uyum içinde ve sürdürülebilir bir toplumsal yaşam yaratma olarak algılayan ekolojiye duyarlı kesimler, günümüzdeki egemen ekonomik gelişme paradigmasının, çevresel değerlerin korunması ile tam bir tezat oluşturduğunun bilincine varmalıdırlar. Gerçek anlamda bir ekolojik duyarlılık, her türlü ekonomik etkinliğin doğadan sağlanacak hammadde, enerji, vb. girdilere gereksinim duyduğu ve ekonomik gelişmenin insani gereksinimlere değil de, artı değer maksimize edilmesi üzerine kurulduğu günümüz YDD konjonktüründe, tanımlandığı biçimiyle Sürdürülebilir kalkınma'nın sadece bir aldatmaca olduğunun ayırıcısında olmalıdır. İçinde olduğumuz dönemde bile, kimi ekolojik göstergeler, var olan biçimiyle ekonomik büyümenin sınırlarına geldiğimize ve doğal dengelerin bu gidişatı uzun bir süre daha kaldıramayabileceğine işaret ediyor.

Peki yukarıdaki tablodan, ekolojik duyarlılığın ekonomik etkinliklerin tümüyle sonlandırılması mı gerektirdiğini anlamalıyız? Hayır. İnsanlığın bu gezegendeki varlığı ancak ekonomik etkinliklerin sürmesi ile olanaklıdır. Yapılması gereken, ekonomik etkinliklerin bugünkü biçiminin eleştirel bir sorgulaması sonrasında, yeniden tanımlanarak, ne için ve ne kadar olacağına ilişkin yeni bir değerler sisteminin oluşturulmasıdır. Bu yeni sistematik, ekonomik etkinliklerin çevresel boyutlarını gerçek anlamda hesaba katıp, önceliği ekonomik büyümeye değil; insani gereksinimlerin, çevresel değerlerin korunması uyum içinde yürütülmesine vermelidir. Eşitlikçi bir bölüşüm bu yeni sistematığın en önemli saç ayaklarından birisidir. Dünya üzerindeki ekonomik üretim kaynaklı artı değer yüzde 80'inin, en zengin yüzde 20 tarafından bölüşüldüğü bugünkü koşullarda, salt insani gereksinim kaynaklı bir ekonomik yapılanmadan söz etmek olası değil. Ancak, bu eşitsiz bölüşümün giderilebildiği koşullarda, egemen kesimlerce savlanan aksine, var olan ekonomik üretkenlik düzeyini bırakın artırmak, ciddi boyutta azaltarak bile tüm insanlığın bolluk içinde ve çevresel değerlere uyumlu olarak yaşamasını sağlamak olasıdır. Dolayısıyla, ekolojik mücadele doğrudan eşitlikçi, özgür ve katılımcı bir toplumsal düzen için mücadele ile iç içe geçmiştir.

İçeriğine ve niteliğine yeterince hakim olmaksızın, bugünkü verili biçimiyle sürdürülebilir kalkınma tartışmalarına katılarak, egemen sınıfların çevre alanında da kendi meşruiyetlerini pekiştirmelerine ve dolayısıyla egemen çevre politikalarının yeniden üretilmesine yardımcı olan çevreye duyarlı kesimlerce tartışılması dileğiyle birkaç not düşmek istiyoruz:

- Egemen kapitalist işleyiş, toplumsal gelişmenin ancak hızlı bir ekonomik büyüme ile sağlanabileceğini öngörür. Oysa ki Güney Kore ve Tayvan örneklerinde olduğu gibi, salt ekonomik büyüme, toplumun genel yaşam standartlarını yükseltmekte ve yoksulluğu önlemede yeterli olamamıştır. Adil bir paylaşım, tüm toplumsal kesimlere sağlanan temel eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal güvence ve bunlar üzerinde katılımcı ve demokratik bir denetim mekanizması ile birlikte gitmeyen bir ekonomik işleyiş, emek sömürsünün, yoksulluğun, nüfus artışının ve doyasıyla çevre sorunlarının çözümüne değil, ancak artarak sürmesine hizmet eder.

- Günümüzde sürdürülebilir kalkınma kavramının en büyük destekleyicisi olan kapitalist ülkeler, yaklaşık iki yüz yıldır, "sürdürülemez bir kalkınma" çerçevesinde, doğal kaynakları sistematik olarak sorumsuzca kullanmış ve tükenmenin eşiğine getirmiştir. Sınırları yine bu kapitalist ülkelerce belirlenen bir çerçevede, sürdürülebilir kalkınma tartışmaları yürütmek ne kadar doğrudur?

- Sermaye birikiminin toplumsal piramidin en tepesindeki ayrıcalıklı bir grup tarafından şiddetle sürdürülmesi amacıyla "üretim ne pahasına olursa olsun" sürekli artırılması; bu üretimin "sunni talepler" yaratılarak bir "tüketim çılgınlığı" çerçevesinde pazarlanması; ve nihayet bu döngünün kesintisiz olarak sürdürülebilmesi için eğitim, iletişim, yaşam biçimleri, tüketim alışkanlıkları, vb.nin egemen sınıflar tarafından bu gidişatı destekler ve yeniden üretir biçimde -geniş emekçi kitlelerinin gittikçe yoksullaşması pahasına- kullanılması kapitalist üretim "mantığını"nın en temel özellikleridir. Günümüz kapitalist toplumunun bu "değerler" sistemi içinde kendine yabancılaştırılan birey, tüketimi temel gereksinimlerin karşılanması olarak değil, kendini ifadenin bir aracı olarak ve bir statü olarak algılamaktadır. Bu meta fetişizminin nedeni öne sürüldüğü gibi insanın "doğası" değil, bireylerin sadece var olan ekonomik düzenin sürdürülebilmesine yönelik birer tüketici olarak görülmesidir. Gündelik yaşam, insan ilişkileri ve değerler sisteminde bu meta fetişizmine paralel (ya da önkoşul) olarak üretimin pompalandığı bu gündemde, "tüketici" bireyler "tüketici" toplumlara evrilmektedir.

- Sürdürülebilir kalkınma kavramı gerçekten geleceğin sosyalist toplumunun en öncelikli gündemlerinden birisi olacaktır. Ancak, bu kavramın bugünkü içeriğinden tümüyle arındırılarak yeniden tanımlanması ve tartışılması gereklidir.

- Alternatif bir sürdürülebilir kalkınma kavramı eşitlik, adalet, toplumsallık, demokrasi, insani gereksinim ve çevresel değer kavramlarının egemen kesimin etkilerinden kurtarılarak, yeniden tanımlanması ve kitlelerce içselleştirilmesi ile oluşturulabilir.

Öneriler:

- Eşitlikçi ve katılımcı bir demokrasi üzerinde şekillenmesi gereken yeni kalkınma anlayışında, tüm üretim biçimleri ve doğal kaynaklar emekçi kesimin kontrolü altında olmalıdır.

- Sürdürülebilirlik kavramı çevreyi ve doğal kaynakları kalkınmanın bir aracı olmaktan önce, bu gezegendeki yaşamın devamının olmazsa olmaz koşulu olarak görmelidir.

- Sürdürülebilir kalkınma tümüyle yenilenebilir enerji kaynaklarına ve temiz teknolojilere dayanmalı ve üretimde dış girdileri en alt düzeye indirmelidir.

- Çağdaş bilimsel yaklaşımlarla ekolojik ilkeler insan yaşamının her boyutuna entegre edilmelidir.

- Konu üzerindeki deneyim ve uygulama örnekleri uluslararası düzeyde paylaşılmalı ve dayanışma yükseltilmelidir.

KAYNAKLAR

Cumhuriyet, 2 Haziran 1997, Sayfa 10

Cumhuriyet, 23 Haziran 1997, Sayfa 18

Environmental Outlook 1997

Guardian, 30 Haziran 1997

Le Monde, 24 Haziran 1997

Milliyet, 7 Temmuz 1997, Sayfa 18

N. Scientist, 31 Mayıs 1997

Reuters, 23 Haziran 1997

Washington Post, 22 Haziran 1997

World Resources, 1996/1997; Global